

SALU-LEHELINNU PESAMATERJALI KVANTITATIIVSEST KOOSTISEST

Jaanus Elts

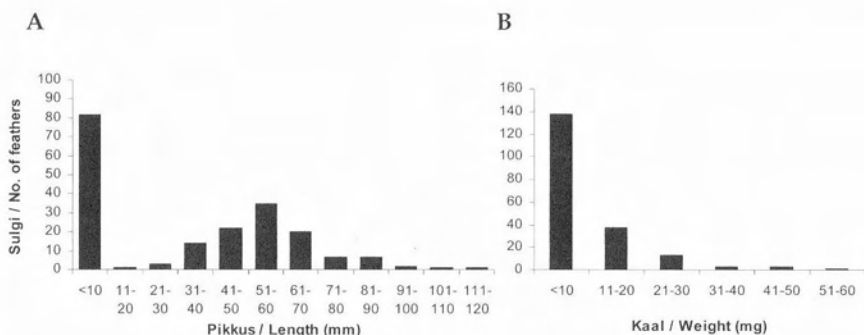
Eesti Ornitoloogiaühing, Veski 4, Tartu 51005. E-post: jaanus.elts@eoy.ee

Kokkuvõte. Käesolevas töös analüüsiti ühe taluõuest leitud salu-lehelinnu *Phylloscopus trochilus* pesa kvantitatiivset koostist. Heintaimed moodustasid ehitusmaterjali massist 74,3%, sammal 10,6%, suled 7,6%, puukoor ja -lehed 6,0% ning muu materjal (lambavill, nõör) 1,5%. Kasutatud oli kokku 195 sulge, mis pärinesid peamiselt koduhanedelt, pikim sulg oli 112 mm.

Paljude väikelindude pesamaterjali kohta on olemas vaid väga üldised andmed ilma kvantitatiivse iseloomustusega. See on arusaadav, sest laululindude pesad on tihti kompaktsed punutised, millest eri komponentide eristamine on tülikas. Käesolevas loos analüüsin ühe salu-lehelinnu *Phylloscopus trochilus* pesa materjali koostist.

Uuritud pesa oli 2004. aastal ehitatud taluõue, noore kuuse all kasvava heina sisse, maast 15 cm kõrgusele. Pesa rüüstati hiire poolt haudumise ajal – selle tagumisse seina oli uuristatud käik. Pärast toestava materjali küljest lahti võtmist kuivatati pesa kaks nädalat toatingimustes. Seejärel see lammutati, vältides ehituses kasutatud komponentide murdumist. Eri tüüpi osised sorteeriti, mõõdeti võimalusel nende pikkus joonlauaga millimeetrites ning kaal torsionkaaluga milligrammides.

Pesa välismõõtmed olid 13×11×8 cm, seest oli pesaruum enam-vähem ühtlaselt 7 cm läbimõõduga. Pesa õhkuiv kogukaal oli 21,8 g, selle kõige raskemaks komponendiks oli 129 mg kaaluv ilmselt keraheina risoomijupike koos mitme sellel asuva kõrretükaga (kogu selle moodustise pikkus oli 162 mm). Antud pesa kõige pikem osis oli aga koguni 298 mm pikk kõrrelise leht, mis kaalus küll vaid 35 mg. Heintaimed moodustasid pesa kuivmassist kokku 74,3 % e. 16,2 g. Sammal moodustas 2,3 g ning puukoor koos puulehtedega (üks haavaleht, kaks kaselehte) 1,3 g. Puuniine kaks suuremat tükki olid mõõtmetega 206 mm/112 mg ja 183 mm/132 mg. Pesas leidis 10 lambavilla kogumit (massiga 15–57 mg, kokku 264 mg).

Joonis 1. Sulgede jaotus uuritud salu-lehelinnu pesas pikkuse (A) ja massi (B) järgi.

Figure 1. Distribution of the feathers found at the nest of the Willow Warbler by length (A) and by weight (B).

Suled moodustavad salu-lehelinnu pesas tiheda soojapidava sisekihi. Antud pesast õnnestus eraldada kokku 195 sulge, kusjuures nende kogumass oli 1,66 g. Suurema osa sulgedest moodustasid koduhane katte- ja udusuled, millele lisandusid mõned varese kattesuled ning kümmekond vintlase (ilmselt metsvindi) tüürsulge ning ilmselt samalt linnult kogutud paarkümmend väikest kattesulge. Pikim pesamaterjalina kasutatud sulg oli 112 mm pikk ning kaalus 52 mg. 42% pesast leitud sulgedest olid kuni 1 cm pikkused (joonis 1) ja neid oli ohtralt kasutatud just pesalohu vooderdamiseks. Lisaks kasutati üksikuid väga pikki koduhane keha-kattesulgi, mis olid pesas kaardu põimitud ning moodustasid pesa siseõõnes eeskätt ülalpoole sisevooderduse. Pea kolmveerand sulgedest kaalus alla 0,01 grammi (joonis 2), mis sulgede erakordselt väikest erikaalu arvestades on arusaadav. Märkimist väärib jupike heinapallinööri (160 mm, 70 mg), mis ühtlasi oli ainukeseks kasutatud tehismaterjaliks.

Salu-lehelind kasutab sulgi pesa ehitamisel teiste värvulistega võrreldes väga ohtralt. Temast suurema suletarbimisega on vaid sabatihane, kelle pesast on loendatud üle 1500 sule (Hansell 1994), kaheksa korda enam kui minu uuritud salu-lehelinnul, teistel liikidel kulub seda linnuomast ehitusmaterjali juba märksa vähem (Hansell 1995).

Üldiselt eelistavad linnud pesamaterjali koguda pesale suhteliselt lähedalt, mis seab suurt sulekogust vajavad linnud mõningatesse raskustesse,

sest see materjal ei ole ühtlaselt saadaval kogu nende poolt hõivatud territooriumil ning võib olla defitsiit isegi kaugemal. Näiteks sabaühase puhul väidetakse, et pesaehituseks kasutatavad sulded varutakse ehituspaigast kuni paarisaja meetri kauguselt ning ilmselt pärineb enamus neist surnud lindudel või mõnelt sulgivalt linnult (Hansell 1995). Seepärast pole ka ime, et ka see salu-lehelind kasutas nii ohtralt just koduhane sulgi, mis minu talus oli ilmselt kõige kergemini leitav ehitusmaterjal. Huvitav on aga, kas antud juhul oleks väiksemate sulgede saadavus muutnud kasutatud sulgede mõõtmete jaotust, või olid suuremad hanesuled pesa ülapoole vooderdamiseks just optimaalse suurusega.

Tänuõnad. Autor tänab Kaja Petersoni ja Ülo Väli artikli käsikirja paranduste ja kommentaaride eest.

On the nest material of the Willow Warbler: a quantitative analysis

The paper gives a quantitative description of a nest of the Willow Warbler *Phylloscopus trochilus*, found from a farmyard. By mass, herbs made up 74.3%, moss 10.6%, feathers 7.6%, bark and leaves 6.0% and other material (wool, cord) 1.5% of the building material. Altogether 195 feathers, derived mainly from domestic goose, were used. Length of the longest feather was 112 mm.

Kirjandus. Hansell, M.H. 1994: The Long-tailed Tits nest, inside and out. BTO News 192: 8.
– Hansell, M.H. 1995: The demand for feathers as building material by woodland nesting birds. Bird Study 42: 240–245.